

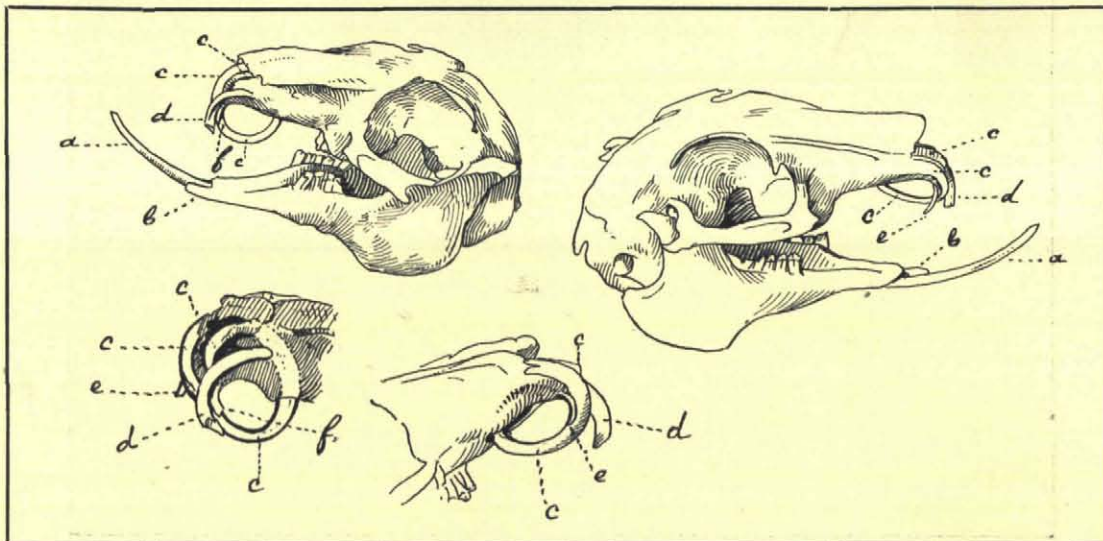
ZOOGENAAMDE OLIFANTSTANDEN.

Het opschrift boven deze regelen brengt, naar ik vertrouw, de lezers terstond waar ik hen gaarne hebben wil; niet bij de slurfdieren of olifanten maar bij de knaagdieren, want in de eerste orde vindt men de echte, en in de tweede de zoogenaamde olifantstanden. Men weet wat onder dergelijke tanden wordt verstaan? Bij de meeste zoogdieren, ook bij den mensch, groeien de tanden een korten tijd, en, wanneer zij de gewone grootte bereikt hebben, houdt de groei op. Anders geschiedt het bij de slagstanden (hoeftanden) van den walrus (een zeeroofdier) en bij de slagstanden (snijtanden) van den olifant, anders ook bij de snijtanden van eenhoevigen, b.v. paarden, en bij die van knaagdieren (konijn, enz.); deze groeien steeds door in de lengte. Vandaar dan ook dat men bij walrussen en olifanten de lengte der slagstanden ziet toenemen met den leeftijd.

wanneer de tanden weinig te lijden hebben, zooals b.v. bij molenaarspaarden, of wanneer de dieren weinig harde haver te eten krijgen, worden de snijtanden bij hen buitengewoon lang.

In veel sterkere mate evenwel dan bij het paard kunnen bij haas en konijn de snijtanden somtijds een buitengewone lengte bereiken, en het is bij die dieren dat men dan van olifantstanden spreekt, naar den eigenaardigen vorm dien zij somtijds aannemen. Is die meerdere toename in lengte een gevolg van sterkeren groei, noodig omdat die knaagtanden meer afslijten? Vermoedelijk wel, maar op deze en andere vragen, die bij een onderwerp als dit zich voordoen, moet ik het antwoord schuldig blijven; ook in de tot mijne beschikking staande boeken kan ik geen antwoord vinden.

Wanneer het paard zijn voedsel kauwt, beweegt zich de onderkaak op en neer en heen en weer,

Niet alzo geschiedt het gewoonlijk bij paard en konijn en bij de andere dieren hunner orden. Bij het paard groeien de snijtanden evenveel aan als zij afslijten, en het is bekend dat op de kroonvlakte voorkomende kuiltjes, door afslijting steeds ondieper wordende en eindelijk verdwijnende, den paardenkooper een middel zijn om vrij nauwkeurig aan de snijtanden te zien of te voelen hoe oud een paard is. De afslijting van deze tanden bedraagt per jaar in gewone omstandigheden ongeveer 2 m.M., maar daarom is het juister te zeggen dat deze snijtanden evenveel afslijten als zij aangroeien, en niet andersom. De toename in lengte per jaar blijft immers dezelfde en wanneer nu paarden veel op kort gras weiden, waartusschen slik of zand of andere harde deeltjes vaak voorkomen, gelijk op kwelders het geval kan wezen, dan slijten de snijtanden zoo sterk af dat zij veel korter worden dan gewoonlijk. Omgekeerd,

en de snijtanden slijten tegen elkaar en tegen het voedsel af. Anders geschiedt de beweging bij de knaagdieren, bij welke de onderkaak uitsluitend voorwaarts en achterwaarts zich beweegt bij het knagen. Dit is een soort van zagen, waarbij de scherpe randen van de twee tanden van de onderkaak evenzoo werken als de tanden van een zaag, en ook zaagsel doen ontstaan. Hoe voortreffelijk dit eenvoudige zaagje werkt, weten wij uit de schade die muizen ons kunnen veroorzaken, uit het afgeknaagd worden van de schors van stam en takken van boomen en heesters, vooral in den winter door konijnen, en met welk een kracht dit kan geschieden blijkt daaruit dat het is voorgekomen dat een rat, een waterleidingbuis stukknagende, een lek deed ontstaan. Maar om met een zaag goed te kunnen zagen, moeten de tanden van onze zaag scherp wezen; tengevolge van het gebruik slijten

zij af en moeten dus nu en dan worden gescherpt. Bij het knaagdier zouden zij natuurlijk ook spoedig stomp worden en ongeschikt voor het gebruik, maar op een zeer merkwaardige wijze is er bij die dieren voor gezorgd dat dit niet geschiedt. In de bovenkaak namelijk staan ook twee knaagtanden en, bij elke voor- en achterwaartsche beweging van de onderkaak, glijden de twee snijtanden van de onderkaak langs die der bovenkaak, en slijten dus tegen elkaar af. Worden zij daardoor nu juist niet minder scherp? Neen, want het email of zeer harde glazuur, bij onze tanden aan de kauw- of bovenvlakte ontwikkeld, komt hier aan de zijkanten voor, en nu is er aan de voorzijde van de vier knaag- of snijtanden een dikker laagje email dan aan de achterzijde, waardoor zij van voren minder afslijten dan van achteren, dus worden zij schuin afgeslepen. Zij zijn en blijven dus beitelvormig, ondanks het voortdurend gebruik zeer scherp en geschikt voor het knagen. Maar de sterke afslijting, die een gevolg moet zijn van het langs elkaar schuren der tanden, zou oorzaak wezen dat zij spoedig versleten waren en daarom groeien de tanden steeds door. Hoeveel mM. per jaar? Ook op die vraag kan ik geen antwoord geven.

Wanneer het nu eens toevallig gebeurt dat een snijtand van de onderkaak afbreekt, groeit de tegenoverliggende van de bovenkaak, die nu niet meer afslijt, steeds door en bereikt een aanzienlijke lengte, zich boogvormig omgekruld buiten den bek uitstrekkende. Verdwijnt een der twee bovenkaak-snjtanden, dan groeit een van de onderkaak zeer in de lengte, komt tegen het verhemelte aan en doorboort dit, of buigt zich terug naar de tong, ten slotte een kromming van meer dan een cirkel vormende.

Een enkele maal geschiedt het ook wel dat de onderkaak scheef onder de bovenkaak zich ontwikkelt; dan passen natuurlijk geen der twee paren snijtanden op elkaar en alle vier worden overmatig lang en tot zich dikwijls zonderling krommende zoogenaamde olifantstanden.

Uit den aard der zaak komen die vreemd gevormde snijtanden zelden voor. Zij waren mij bekend uit verzamelingen in musea, uit afbeeldingen in boeken (o.a. vindt men in den zesden jaargang van dit tijdschrift op blz. 209 een afbeelding van een hazekop met olifantstanden), maar het was mij nog nooit gelukt een schedel met die merkwaardige vergroeiing in eigendom te bekomen. Vijf en twintig jaar lang heb ik, telkens als wij de knaagdieren behandelden, aan mijn leerlingen verzocht op de snijtanden te willen acht geven, wanneer zij eens haas of konijn aten; meermalen heb ik jager en poelier gevraagd naar zoogenaamde olifantstanden, maar deze bleken hun onbekend te wezen. Een en

ander wijst zeker op het zeldzame voorkomen er van. Maar het toeval wil dat een mijner oud-leerlingen, de heer Dolleman van Heemstede, in November jl. op jacht zijnde, een konijn met olifantstanden schiet, en zich de afbeelding uit zijn leerboek van dierkunde en mijn verzoek herinnert. Van hem mocht ik het dier ontvangen van welks schedel men hiernaevens de afbeelding vindt. *a* is de rechter, *b* de linker onderkaak-snjtand, *c* en *d* zijn de rechter en linker snijtanden van de bovenkaak, *e* en *f* zijn de twee kleine snijtandjes, die bij de familie der haasachtigen (haas en konijn) zich in de bovenkaak bevinden, achter de twee snijtanden van gewone grootte. Jammer is het dat het schot het dier juist in den kop getroffen heeft, waardoor *b* en *d* stukgeschoten zijn. Zeer eigenaardig is de vergroeiing van *c*, die het verhemelte doorboort heeft, en uit de neusopening weer naar buiten groeit, aldus een kromming van meer dan 360° makende.

Dat konijn of haas met zoogenaamde olifantstanden niet kunnen knagen, spreekt van zelf; zij voeden zich dus met zachte plantendeelen, die zij tusschen de kiezen fijn maken.

Ik eindig met een vraag, waarop wellicht een der lezers mij kan antwoorden: er zijn zooveel soorten van knaagdieren, b.v.: Guineesch biggetje, muis, rat, eekhoorn enz.; zijn bij die dieren ook wel eens zulke eigenaardige tanden gevonden?

Haarlem.

Dr. CALKOEN.

NOOD.

Languit rjde de beukenlaan, met aan weerszijden zwaar, oud hout. De gladde, eenvormige stammen, hier en daar bedekt met gekroesde, droge korstmossen, schakelden zich tot een langen muur van aaneengeschoven pilaren, die het uitzicht over de wijde, nevelende hei belemmerden. De ijle takken staken elkander hunne langgerekte knoppen toe, alsof zij wedijverden, wie 't eerst de beschuttende, bruine schubjes zou wegduwen.

Eén brutale, jonge boom had zijne voortvarende knopjes reeds losgewonden, en fijn en teer van een intensief groen, kartelden waaivormige propjes uit de zich terugtrekkende bruine windsels. Wuivend ontplooiden zich de donsomrande waaiertjes, juichend: „De lente is daar, o komt toch gij dragen, gij aarzelden, komt en geniet.“

Tusschen de beschroomde knoppen, sprong de witwangige koolmees, met brutale siggeluiden en tevreden pinkjes; de korte fitisstrophe werd met kleine rustpoozen telkens heller en vroolijker weer-